

สรุปการวิจัยและขอเสนอแนะ

ในการศึกษาเปรียบเทียบทรรศนะ เรื่องหลักกรรมระหว่างพุทธปรัชญากับปรัชญา
 เชนมาตั้งแต่จนถึงบทที่ 5 อันเป็นบทสรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ ผู้วิจัยได้เสนอ
 ข้อมูลอันเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับหลักกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องไปถึงการ เกิดใหม่ของปรัชญา
 แต่ละระบบเท่าที่เห็นว่ามีความสำคัญและเหมาะสม โดยนำมาเปรียบเทียบวิเคราะห์ไว้ใน
 บทที่ 4 ซึ่งจะสามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้คือ ปัญหาเรื่องหลักกรรมอันมีส่วนสัมพันธ์กับ
 ทฤษฎีการ เกิดใหม่เป็นความคิดร่วมกันในระบบปรัชญาอันเกี่ยวพันทุกระบบ ยกเว้นปรัชญา
 วัตถุนิยมได้แก่ปรัชญาจาร์วาก แต่รายละเอียดขั้นก่อนในการปฏิบัติและความเชื่อนั้นแตกต่าง
 กัน มีแต่พุทธปรัชญาและปรัชญาเซนเท่านั้นที่มีทรรศนะที่คล้ายกันในหลายลักษณะ

พุทธปรัชญาและปรัชญาเซนมีความเห็นร่วมกันว่า การเวียนว่ายตายเกิดนั้นเป็น
 ทุกข์ การติดข้องอยู่ในสังสารวัฏดังกล่าวนี้นี้เรียกว่าพันธะ สิ่งที่ติดข้องได้แก่จิตตามทรรศนะ
 ของพุทธปรัชญา และชีวะหรือวิญญาณตามทรรศนะของปรัชญาเซน ซึ่งมีความหมายแตกต่างกัน
 กัน กล่าวคือจิตมีธรรมชาติเป็นอนัตตา เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุปัจจัย มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่
 และดับไป เป็นสันตติ เมื่อจิตหน่วยหนึ่งดับลงก็จะถ่ายทอดกรรม กิเลส และวิบาก ที่สั่งสม
 ไว้แก่อัตตาให้แก่จิตที่เกิดขึ้นใหม่ต่อ ๆ กัน ดังนั้นพุทธปรัชญาจึงแตกต่างกับปรัชญาเซนตรงที่
 พุทธปรัชญาปฏิเสธจิตที่เที่ยงแท้ สมบูรณ์ แต่ยอมรับจิตในสภาพที่ต่อเนื่องกัน สำหรับชีวะใน
 ทรรศนะของปรัชญาเซนนั้นเป็นความคิดพื้นฐานที่ตรงกับปรัชญาอันเกี่ยวสายอัสติกะแทบทุกระบบ
 กล่าวคือชีวะหรือวิญญาณโดยสภาพดั้งเดิมแล้วเป็นสภาวะที่มีความสมบูรณ์ ความบริสุทธิ์
 ความรู้ ศรัทธา อานาจ และความสุขอันเป็นอนันต์ แต่ต่อมาคุณสมบัติเหล่านี้ต้องอับเฉา
 มีคนนำลงไป เพราะมีสิ่งอันเป็นอุปสรรคมาขัดขวาง เมื่อใดที่สามารถขจัดอุปสรรคเหล่านี้

ไค้หมคลิ่น ชีวะก็จะก่ดักกันสู่สภาวะกึ่งเคมี ซึ่งเป็นสิ่งสมบูรณ์ มีความสุข ความรู้ ความศรัทธา และอำนาจอันเป็นอนันต์

สาเหตุแห่งการเกิดของในสังสารวัฏนั้นทั้งพุทธปรัชญาและปรัชญาเซน มีทรรศนะที่เห็นพ้องกันว่าเกิดจากอวิชชาเป็นกาวการขึ้นพื้นฐานแห่งการเกิดของนี้ แต่ปรัชญาเซนให้ความหมายของอวิชชาแตกต่างออกไปอีกว่า อวิชชาหมายถึงความไม่รู้แจ้งในธรรมชาติอันแท้จริงของชีวะ และธรรมชาติอื่นที่ชีวะต้องเกี่ยวข้องด้วย ปรัชญาเซนเห็นว่าเพราะอวิชชาเป็นต้นเหตุของกิเลส 4 ประการ อันได้แก่ โภคะ ความโภคะ โลภะ ความโลภ มานะ ความถือตัว และมายา ความหลง ดังนั้นจึงต้องทำลายอวิชชาให้หมดไป ส่วนพุทธปรัชญาอธิบายถึงอวิชชาว่าเป็นสาเหตุของกิเลส ตัณหา กิเลสมี 3 ประการคือ โลภะ - ความโลภ โทสะ - ความโกรธ โมหะ - ความหลง ส่วนตัณหาหรือความทะยานอยากมี 3 อย่างคือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา

พุทธปรัชญาและปรัชญาเซนให้ความหมายของกรรมว่า หมายถึงการกระทำ แต่ปรัชญาเซนยังอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า กรรมยังหมายถึงเนื้อสารหรือวัตถุอันเป็นอนุภาคที่หลังไหลเข้าไปหล่อหุ้มชีวะ ทำให้ชีวะสูญเสียความบริสุทธิ์ไป วัตถุที่สำคัญที่ดึงดูดอนุภาคแห่งกรรมวัตถุเข้าไปเกาะติดอยู่กับชีวะ ได้แก่ อวิชชาอันเป็นต้นเหตุของกิเลส 4 ประการ เรียกว่ากษายะ แปลว่าสสารซึ่งเป็นยางเหนียว ค่ายอิทธิพลของกิเลสดังกล่าวนี้เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลทำความดี ความชั่ว ไม่ว่าจะทางกาย วาจา ใจ และกรรมเหล่านี้จะมีสภาพเป็นอนุหรืออนุภาคเล็ก ๆ กิเลสของชีวะซึ่งมีสภาพเป็นยางเหนียวจะดึงดูดให้อนุภาคของกรรมแทรกซึมเข้าไปติดอยู่ที่ชีวะ ยิ่งนานเข้าก็มีอนุภาคของกรรมสั่งสมและเกาะติดที่ชีวะมากยิ่งขึ้น และกรรมทั้งฝ่ายที่เป็นกุศลหรืออกุศลนี้จะก่อให้เกิดผลคือวิบากสืบทอดกันไป ปรัชญาเซนเชื่อว่าบุคคลจะสิ้นกรรมได้ใน 2 ลักษณะคือ (1) เมื่อโคจรไ้ผลแห่งกรรมเก่าหมดสิ้นแล้วและไม่สั่งสมกรรมชนิดใหม่เพิ่มขึ้นอีก (2) โดยการบำเพ็ญตบะ ทรมาณตนเอง เพื่อชำระชีวะให้บริสุทธิ์ก่อนที่จะถึงคราวได้รับผลของกรรม

สำหรับพุทธปรัชญาได้อธิบายเรื่องกรรมว่า หมายถึงการกระทำอันเกิดจากเจตนา การกระทำที่มีใจเกิดจากเจตนา ดังเช่นการกระทำของพระอรหันต์ทำให้กรรมไม่แต่เรียกว่าเป็นกิริยา เพราะไม่มีวิบากหรือผลแห่งการกระทำนั้น เนื่องจากพระอรหันต์สามารถละกิเลส ตัณหาได้หมดสิ้นแล้ว การกระทำนั้นจึงเกิดจากจิตที่มีสภาพเป็นกลาง ๆ ปราศจากความยึดติดด้วยอำนาจอุปาทาน ไม่นิยมยินร้าย ปรัชญาเขนก็มีความเห็นตรงกับพุทธปรัชญาในเรื่องนี้ว่าบุคคลสามารถบรรลุความหลุดพ้นได้ในขณะยังมีชีวิตอยู่ และการกระทำหลังจากนั้นก็จะไม่เรียกว่ากรรมเช่นกัน แต่พระอรหันต์ตามทรรศนะของปรัชญาเขนเป็นผู้ที่กำจัดกรรมหมดสิ้นแล้ว ไม่ต้องชดใช้ผลแห่งอดีตกรรมอีกต่อไป ปรัชญาเขนจึงเชื่อว่าความสุข ความทุกข์ และความเป็นไปในชีวิตปัจจุบันนี้เป็นผลมาจากอดีตกรรมเพียงส่วนเดียว หลักปฏิบัติในการหลุดพ้นจึงต้องเคร่งครัดระมัดระวังในกิจกรรมทุกทางคือ กาย วาจา ใจ เพราะเกรงว่าจะเป็นการสร้างกรรมใหม่ขึ้นมาอีก

พุทธปรัชญาอธิบายกรรมว่า คือการกระทำอันสืบเนื่องมาจากเจตนา กิเลส ตัณหา ทำให้เกิดกระบวนการแห่งกรรม วัฏฏะ และวิบากอย่างไม่มีที่สิ้นสุด กิเลสเป็นเครื่องทำจิตให้เศร้าหมอง เมื่อมารับอารมณ์ใหม่ในปัจจุบันก็จะสนับสนุนกรรมและกิเลสให้ปรากฏขึ้นใหม่และเก็บสิ่งสมต่อไป พุทธปรัชญาจึงมีใจเชื่อเหมือนปรัชญาเขนว่าชีวิตในปัจจุบันเป็นผลมาจากอดีตกรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่เชื่อว่าบุคคลที่มีความเป็นไปในชีวิตปัจจุบันส่วนหนึ่งได้รับผลมาจากอดีตกรรม และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกระทำหรือกรรมในปัจจุบันด้วย และกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่จิตสั่งสมไว้นั้น พุทธปรัชญาเห็นว่าผลหรือวิบากกรรมย่อมไม่สูญหายไปไหน ถึงแม้ว่ากรรมนั้นจะเล็กน้อยหรือทำมาช้านาน ประการใดก็ตาม ผลแห่งกรรมคือวิบากนั้นจะติดตามไปให้ต้องได้รับผลเมื่อถึงโอกาส มีใช้จะสูญหายไปโดยการทรมานตนอย่างปรัญาเขนเชื่อ ดังเช่นพระอรหันต์ถึงแม้จะกำจัดกิเลสตัณหาได้หมดสิ้นแล้ว แต่ในขณะที่ยังไม่ถึงกาลคัมภีร์ยังต้องชดใช้ผลแห่งกรรมจนกว่าจะหมดอายุ

ลักษณะของการจำแนกกรรมและการให้ความสำคัญของกรรม ทั้งพุทธปรัชญา และปรัชญาเซนได้จำแนกกรรมหรือการกระทำออกเป็น 3 ทางคือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม แต่พุทธปรัชญาเห็นว่าเจตนานั้นแหละคือกรรม ดังนั้นพุทธปรัชญาจึงเน้นความสำคัญของมโนกรรมว่าเป็นกรรมที่ให้ผลรุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่ากรรมด้านอื่น แต่หลักการประพจน์อันสำคัญที่สุดของปรัชญาเซนก็คือหลักอหิงสา การไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ดังนั้นกรรมที่ให้ผลรุนแรงมากที่สุดจึงได้แก่กายกรรมหรือกายทัณฑ์ ตามบัญญัติศัพท์ของปรัชญาเซน นอกจากนั้นปรัชญาทั้งสองระบบยังได้จำแนกกรรมออกเป็นหน่วยย่อย ๆ อีก เพราะในความหมายของอศัตถกรรมจะเป็นตัวกำหนดรูปร่างหน้าตา ทรนควัว ฐานะทางสังคม อายุ ฯลฯ แต่ในพุทธปรัชญาเป็นการจำแนกตามกาล 4 ตามหน้าที่ 4 และกรรมที่ให้ผลความแรงหนักเบา 4 รวมเป็นกรรม 12 ในปรัชญาเซนนอกจากจะกล่าวถึงกรรมที่กำหนดรูปร่างและสิ่งแวดล้อมภายนอกแล้ว ยังกล่าวถึงกรรมที่เกิดภายใน ได้แก่ กรรมที่ปิดบังความรู้ (ญาณาวรณียะ) กรรมที่ปิดกั้นศรัทธา (ทรศนวนรณียะ) กรรมที่ทำให้เกิดโมหะหรือความหลง (โมหณียะ) และกรรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกละเป็นสุขหรือทุกข์ รวม 8 ชนิด

ทรรศนะเรื่องกรรม เรื่องจิตที่เป็นอนัตตา และชีวิตที่เป็นอัตตาสมบูรณ์ โดยธรรมชาตินี้มีส่วนสัมพันธ์กับทรรศนะเรื่องการเกิดใหม่ด้วย สำหรับพุทธปรัชญาก็คืออธิบายการเกิดใหม่ในลักษณะของจิตที่เกิด-ดับติดต่อกัน เมื่อจิตดวงเดิมดับสิ้น จิตดวงใหม่ก็จะเกิดขึ้น สืบต่อกันไป แก่มีใช้เป็นจิตดวงเกี่ยว และไม่ใช้จิตคนละดวงกันด้วย สำหรับปรัชญาเซนมีความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่เหมือนกับชีวิตมันในปรัชญาฮินดู กล่าวคือเชื่อว่าการเกิดใหม่นั้นชีวิตดวงเดิมจะล่องลอยออกจากร่างเก่าที่แตกดับ ไปแสวงหาร่างใหม่ เหมือนกับคนที่ลอคเสื้อเก่าออกและไปใส่เสื้อตัวใหม่ฉะนั้น เนื่องมาจากความเชื่อว่ามีตัวตนจริง ๆ ที่เที่ยงแท้เป็นนิรันดรและสมบูรณ์สูงสุดนั่นเอง

ทรรศนะเรื่องความหลุดพ้น พุทธปรัชญาเสนอหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง ได้แก่ มรรค 8 และปฏิบัติคามหลักไตรสิกขาของพระพุทธเจ้า ได้แก่ ศีล สมาธิ

ปัญญาหรือหลักการไม่ทำความชั่วทั้งปวง การบำเพ็ญแต่ความดี และทำจิตของตนให้ผ่องใส การทำลายอวิชชาในปรัชญาเซนก็มีลักษณะ 3 ประการได้แก่ (1) สัมมาทัศนะ ศรัทธาชอบ (2) สัมมาญาณ ความรู้ชอบ (3) สัมมาจาริทร ความประพฤติชอบ ปรัชญาเซนจะเน้นข้อ (3) มากที่สุด คือสัมมาจาริทร เพราะมีหลักปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อทำลายอนุภาคของกรรมเก่าให้หมดไป และยังมีให้เกิดกรรมใหม่อีก แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่จะปฏิบัติเพื่อบรรลุลูกความหลุดพ้นจะขาดคุณสมบัติข้อหนึ่งข้อใดไม่ได้ ปรัชญาเซนมีหลักความประพฤติเรียกว่ามหาพรต 5 ประการคือ (1) อหิงสา (2) สัตยะ (3) อัสเตยะ (4) พรหมจริยะ (5) อปริกรหะ ข้อปฏิบัติดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญนำไปสู่โมกษะ ปรัชญาเซนเน้นความสำคัญที่การบำเพ็ญบะกัวยวิธีต่าง ๆ อันเคร่งครัด ซึ่งจะทำให้กรรมเก่าหมดสิ้น

ทั้งพุทธปรัชญาและปรัชญาเซนมีทรรศนะตรงกันในความคิดที่ว่า การบรรลุลูกความหลุดพ้นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล เนื่องจากปรัชญาทั้งสองระบบเป็นปรัชญาอเทวนิยม จึงไม่เชื่อในพระเจ้าผู้สร้างและผู้ทำลายโลก กรรมและวิบากเป็นความรับผิดชอบส่วนตัว การบรรลุลูกความหลุดพ้นก็เช่นกัน บุคคลจะต้องอาศัยความเพียรพยายามลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ศาสดาหรือผู้ที่สำเร็จแล้วจะเป็นเพียงผู้แนะแนวทางที่ถูกต้องเท่านั้น

ทรรศนะเรื่องกรรมและการเกิดใหม่นี้เป็นความคิดที่ต้องการให้บุคคลมีความหวัง มีบทเรียน และมีความเข้าใจในชีวิตอย่างถูกต้อง โดยไม่หลงงมงายในสิ่งไรสาระ อันได้แก่ การกราบไหว้ อ้อนวอนขอให้เทพเจ้าช่วยเหลือ แต่ต้องการให้บุคคลเข้าใจถึงความเป็นเหตุเป็นผลอันเป็นกฎธรรมชาติ มีความรับผิดชอบต่อทุกสิ่งที่เกิดขึ้น โดยไม่หวาดกลัว สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องกรรมอันเกี่ยวโยงไปถึงทฤษฎีการเกิดใหม่นี้เป็นสิ่งทั้งอยู่ในประสบการณ์และอยู่เหนือประสบการณ์ไม่อาจทดสอบได้ เป็นลักษณะเฉพาะบุคคล การศึกษาเปรียบเทียบนี้จึงไม่อาจจะหาข้อยุติหรือตัดสินว่าความคิดของฝ่ายใดหรือถูกต้องกว่ากัน แต่ในปัญหาเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ในปรัชญาทั้งสองระบบนี้ต่างก็ดำเนินไปสู่จุดหมาย

เดียวกันคือ ความปรารถนาที่จะบรรเทาความทุกข์พ้นจากกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด อันเป็นหนทางที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ไปสู่ความสุข นิรันดร เป็นเป้าหมายสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ปัญหาที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะได้นำมาศึกษาค้นคว้าเปรียบเทียบกันอีกต่อไปก็คือ การจะมีการศึกษาเปรียบเทียบโดยเฉพาะในปัญหาเรื่องความหลุดพ้นตามทรรศนะของ ปรัชญาเซนกับของพุทธปรัชญา ปัญหาหลักปฏิบัติหรือหลักจริยธรรมทั้งในระดับผู้อยู่ครองเรือน และในระดับผู้มุ่งความหลุดพ้นโดยการออกบวชเป็นบรรพชิต ทั้งนี้เพื่อให้ได้ทราบอย่าง แน่ชัดว่าในหลักดังกล่าว ปรัชญาสายนาสติกะทั้งสองระบบนี้มีทรรศนะที่เหมือนกัน ถัดกัน และแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ซึ่งการวิจัยในลักษณะดังกล่าวนี้จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาอันเคยให้ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย